

Hollands Hollywood en de Nederlandse geluidsstudio's

Echte veranderingen in de Nederlandse filmproductie ontstonden pas met de komst van de geluidsfilm. Aanvankelijk reisden Nederlandse muzikanten nog naar de Paramount-studio's in Joinville (Frankrijk) of de Engelse Elstree Studios.

Maar door de opkomende vraag naar Nederlandse geluidsspeelfilms ontstond ook in ons land behoefte aan goed geoutilleerde filmstudio's. De eersten die de stap zetten waren de gebroeders Isaac en Jules Biedermann. In 1930 richtten zij Cinetone op, een maatschappij die aanvankelijk korte geluidssmalfilms produceerde.

In een oud fabriekspand aan de Duivendrechts kade, ten zuiden van Amsterdam, vestigden ze in 1933 hun geluidsfilmstudio. Onder de naam Cinetone Studio's zou het complex uitgroeien tot de belangrijkste filmstudio van Nederland. De eerste films werden er in 1933 opgenomen.

De allereerste, de Belgische speelfilm *Meisjes in vrijheid/Filles en liberté*, is nooit uitgebracht, maar de tweede film *De Jantjes* werd een ongekend succes en vestigde de naam van Cinetone. In de jaren dertig werden meer dan twintig speelfilms in Cinetone opgenomen en kreeg de studio de bijnaam 'Hollands Hollywood'.

Een tweede studio verrees in Eindhoven: Philiwood, het complex waar de 'eerste Nederlandse speelfilm' *Willem van Oranje* is gemaakt. Dit bleek uiteindelijk de enige speelfilm die in Eindhoven werd opgenomen. Wel werd de studio nog gebruikt voor de fameuze poppenanimatiefilms die de Hongaarse regisseur George Pàl in opdracht van Philips maakte.

De derde poging een geluidsstudio in Nederland te vestigen werd een enorme flop. In de zomer van 1933 vervoegde de Belgische zakenman Adhemar Rijckaert zich bij de burgemeester van Ter Heijde met het voorstel een studio met de naam Filco Filmstudio's te bouwen in zijn gemeente. Burgemeester en wethouders gingen akkoord en de eerste bouwactiviteiten namen hun aanvang. Al snel bleek dat Rijckaert niet aan zijn financiële verplichtingen kon voldoen. Hij werd als ongewenste vreemdeling het land uitgezet en Ter Heijde was een half afgebouwde bouwval rijker.

Die derde studio kwam er toch, en wel in Wassenaar. In 1935 opende Loet C. Barnstijn daar zijn Filmstad Wassenaar, een complex met twee geluidsstudio's op het landgoed Oosterbeek. De eerste film die er geproduceerd werd was *Het mysterie van de Mondscheinsonate*.

Barnstijn had grootse plannen, maar het tij zat tegen. De hype was over en er werden steeds minder Nederlandse speelfilms geproduceerd. Om een faillissement te voorkomen moest Barnstijn zich zelfs gaan richten op de productie van smalfilms.

De bezetting

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de beide studio's door de Duitsers geconfisqueerd. Cinetone werd omgedoopt in UFA Filmstadt Amsterdam en Filmstad Wassenaar kreeg de naam UFA Filmstadt Den Haag. Van mei 1941 tot maart 1944 werden in beide studio's achttien Duitse speelfilms opgenomen.

Aan het einde van de oorlog werd het complex in Wassenaar door de geallieerden gebombardeerd en Cinetone door de Duitsers leeggeroofd. Het bombardement markeerde het definitieve einde voor Filmstad Wassenaar. De Cinetone Studio's begonnen na de oorlog opnieuw.

Crisisjaar

De eerste in Cinetone opgenomen film was De Jantjes. Deze film was een groot succes, en eindelijk leek een levensvatbare nationale filmindustrie mogelijk. Gezien het aantal uitgebrachte films tussen 1934 en 1940 – ongeveer veertig – lijkt die industrie er ook gekomen. De getallen versluieren echter de waarheid. Na de eerste euforie nam de populariteit van de Nederlandse film af. Het jaar 1936 ging de geschiedenis in als het crisisjaar waarin de studio's enige tijd leegstonden (naast Cinetone was het door Loet C. Barnstijn in Wassenaar opgerichte Filmstad er bij gekomen).

Redding kwam door toedoen van de uit Duitsland afkomstige distributeur Rudolf Meyer. Vanaf midden jaren dertig produceerde hij in samenwerking met uit Duitsland afkomstige regisseurs Hermann Kösterlitz en Ludwig Berger een aantal kwalitatief sterke en succesvolle speelfilms. In de meeste van deze films speelde Lily Bouwmeester de hoofdrol. Zij zou - met films als Pygmalion, Vadertje Langbeen, Morgen gaat het beter! en Ergens in Nederland - uitgroeien tot de populairste filmster van Nederland.

Bombardement en plundering

De inval van de Duitsers in 1940 maakte in één klap een einde aan de opleving in de Nederlandse speelfilmproductie. Tijdens de oorlog werd nog slechts een speelfilm opgenomen (*Drie weken huisknecht*). De twee studiocomplexen deden dienst als opnamestudio's voor Duitse speelfilms. In 1944 werd Filmstad bij een bombardement vernietigd, Cinetone werd in de laatste oorlogsdagen leeggeroofd.

Pas in de jaren zestig en zeventig kwam de Nederlandse speelfilmindustrie weer tot bloei.

Bron: EYE FILMMUSEUM